

O‘SPIRINLIK DAVRINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARINI KASB TANLASHDAGI AHAMIYATI

**Andijon davlat pedagogika instituti
Texnologik (sirtqi) ta’lim yo‘nalishi
102-gurux talabasi Xusanova Arofat Rahimjon qizi**

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘spirinlik davrining psixologik xususiyatlariborasida, shuningdek, ilk o‘spirinlar aql–idrokining xususiyatlari haqida atroflicha ma’lumotlar berib o‘tildi.

Kalit so‘zlar: O‘spirin, aql-zakovat, ma’naviy–psixologik qiyofa, ahloqiy xislatlar–jamoatchilik, samimiylik, tashabbuskorlik, faollik, mehnatsevarlik, emotsional xislatlar–xushchakchaklik, tetiklik, xazilkashlik va yangilikni xis etish, o‘z kuchiga ishonch, optimizm va boshqalar.

Ilk o‘spirinning psixik rivojlanishini harakatga keltiruvchi kuch jamoat tashkilotlari, maktab jamoasi, ta’lim jarayoni qo‘yadigan talablar darajasining oshishi bilan u erishgan psixik kamolot o‘rtasidagi ziddiyatlardir. Turli qarama–qarshiliklar, ziddiyatlar o‘spirinning ahloqiy, aqliy, estetik jihatdan tez o‘sishi orqali bartarafqilinadi.

Ilk o‘spirinlik yoshidagi yetakchi omil yuqori sinf o‘quvchisi faoliyatining xususiyati, mohiyati va mazmunidagi tub burilishdir.

O‘spirinlarda avvalo o‘zini anglashdagi siljish yaqqol ko‘zga tashlanadi. Bu xol shunchaki o‘shisni bildirmaydi. O‘spirinda o‘zining ruhiy dunyosini, shaxsiyfazilatlarini, aql-zakovatini, qobiliyati hamda imkoniyatini aniqlashga intilish kuchayadi. Bu yoshdagi o‘quvchilarning o‘zini anglashga aloqador xususiyatlari mavjud. Ular avval, o‘zlarining kuchli va zaif jihatlarini, yutuq va kamchiliklarinimunosib va nomunosib qiliqlarini aniqroq baholash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. O‘spirin o‘smirga qaraganda o‘z ma’naviyati va ruhiyatining xususiyatlarini to‘laroq tasavvur eta olsa ham, ularni oqilona baholashda kamchiliklarga yo‘l qo‘yadi. Natijada u o‘z xususiyatlariga ortiqcha baho berib, manmanlik, takabburlik, kibrlanish illatiga duchor bo‘ladi, sinf va pedagoglar jamoalarining a‘zolariga g‘ayritabiiy munosabatda bo‘la boshlaydi. Shuningdek, ayrim o‘spirinlar o‘z hatti–harakatlari, aqliy imkoniyatlari va qiziqishlariga past baho beradilar va o‘zlarinikamtarona tutishga intiladilar. O‘smirlik yoshidagi boladan yana bir xususiyat– murakkab shaxslararo munosabatlarda aks etuvchi burch, vijdon xissi, o‘z kadr- qimmatini e‘zozlash, sezish va faxmlashga moyillikdir. Masalan, o‘spirin yigit va qiz sezgirlik deganda nozik, nafis xolatlarning farqiga borish, zaruratni anglash, xolisona yordam uyushtirishni, shaxsning nafsoniyatiga tegmasdan amalga oshirishni tushunadi. O‘spirin o‘zining ezgu niyatini baholashda jamoada o‘z o‘rnini belgilash nuqtai–nazaridan yondoshadi, chunonchi, «o‘zim tanlagan mutaxassislikka yaroqlimanmi?», «Jonajon Respublikamga, ota-onamga munosib farzand bo‘la olamanmi?», «Jamiyatning taraqqiyotiga o‘z ulushimni qo‘sha olamanmi?» degan savollarga javob qidiradi. O‘quvchida o‘zining fazilati to‘g‘risida yaqqol tasavvur hosil qilish uchun o‘qituvchi unga juda ustalik, ziyraklik bilan yordam berishi lozim. Shundagina jamoada ustozga, do‘stlariga chuqur xurmat, minnatdorchilik tuyg‘ulari uyg‘onadi.

XULOSA

Kasb tanlashga yo‘llash va kasblarni targ‘ib qilish usullaridan yana biri– ko‘rsatmali vositalar, ya’ni fotostendlardan, kitoblar ko‘rgazmasidan, yosh rassom va tabiatshunoslar ijodiy faoliyatining mahsulidan, naqqoshlik va texnika to‘garagi

ishlaridan foydalanishidir. Bundan tashqari muzeylarga ekskursiyalar uyushtirish orqali ham ayrim kasblarga qiziqish uyg‘otish mumkin.

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

Mehnat psixologiyasining mutaxassisleri kasbga yo‘naltirishning boshqacha usullarini: barcha fanlarni o‘qitishning politexnik jihatini chuqurlashtirishni; tabiiy matematik fanlardan atrofda ishlab chiqarishdan ob'ekt sifatida foydalanishni; ijtimoiy turkumdagi fanlarni o‘qitishda o‘lkashunoslik materiallarini qo‘llab o‘quvchilarning kasbga qiziqishini oshirishni; mehnatga ishtiyoq uyg‘otishni; darslarda kasblar haqida axborotlar berib borishni; mehnat sohalari bilan o‘quvchilarning mustaqil tanishishi uchun sharoit yaratishni tavsiya etmoqdalar.

Adabiyotlar

1. Azizxo‘jaeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat.T.: Nizomiy,2003.
2. G‘oziev E.«Psixologiya». Toshkent. «O‘qituvchi». 1994.
3. Yosh va pedagogik psixologiyadan praktikum. T.1991.
4. G‘oziev E. «Pedagogik psixologiya asoslari». Toshkent. 1997.
5. Ishmuhammedov R.Abduqodirov A.Pardaev A. Ta'limda innovatsiontexnologiyalar.Toshkent -2008.
6. Tolibdjanovna, A. Z. (2023). Psychological Factors of Manifestation of Aggressive Behavior in Teenagers during Globalization.
7. Tolibdjanovna, A. Z. (2024). Social and psychological factors in the formation of psychological culture of students. *Ta'lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali*, 4(2), 428-431.
8. Tolibdjanovna, A. Z. (2024). Psychological factors in the manifestation of aggressive behavior in adolescence. *Ijtimoiy fanlarda innovasiya onlayn ilmiy jurnali*, 4(2), 122-125.
9. Xosilbekovna, S. F. (2024). Psixologik holatlarga tushishni oldingi olish. *Образование наука и инновационные идеи в мире*, 39(4), 56-58.
10. Khosilbekovna, S. F. (2024). Ethnopsychological Predictors of the Process of Acculturation in Migrant Students. *International Journal of Formal Education*, 3(2), 199-203.